

SZEŚCZDZIESIĘCIOLECIE URODZIN I TRZYDZIESIĘCIOLECIE PRACY NAUKOWEJ KRZYSZTOFA DUNIN-WĄSOWICZA

Co upoważnia mnie do zabrania głosu z okazji tego jubileuszu? W tym samym roku 1955 przyjął nas Tadeusz Manteuffel do pracy w kierowanym przez niego Instytucie Historii PAN, a od lat kilkunastu uczestniczy tu w kierowanej przeze mnie Pracowni Historii II Wojny Światowej i jest członkiem Komitetu Redakcyjnego bądź ściślej redakcji kwartalnika „Dzieje Najnowsze”, którym od jego powstania steruję. Zyczyłbym kierownikom różnych zespołów naukowych i redakcyjnych, by mieli tak wielkie wsparcie u współpracownika jak w wypadku profesora Krzysztofa Dunin-Wąsowicza. A dział recenzji w „Dziejach Najnowszych” dopiero pod jego kierownictwem stał się mocną stroną tego czasopisma naukowego.

Droga warszawiaka Krzysztofa Dunin-Wąsowicza do życia naukowego była dość typowa dla generacji, którą reprezentuje. Wojna przerywa naukę w szkole średniej, egzamin dojrzałości uzyskuje jako uczestnik tajnego nauczania. Potem studia w sekcji historycznej tajnego Uniwersytetu Warszawskiego, które znów przerywa bieg wydarzeń, ukończy je w 1946 r. Podczas okupacji był członkiem harcerskiej konspiracji (późniejszy batalion „Baszta” w Armii Krajowej), uczestniczył w organizacji młodzieży socjalistycznej „Piłomienie”. Aresztowany wiosną 1944 r. po kilkunastotygodniowym więzieniu na Pawiaku został zesłany do obozu koncentracyjnego w Stutthofie pod Gdańskiem. Również tam uczestniczył w konspiracji, tym razem — obozowej.

Zaraz po zakończeniu wojny (jeszcze przed zakończeniem studiów historycznych) rozpoczął pracę naukową w Instytucie Historii Najnowszej przy Prezydium Rady Ministrów. Po jego rozwiązaniu znalazł się w Instytucie Historycznym Uniwersytetu Warszawskiego. Stopień doktora uzyskał w trzy lata po ukończeniu studiów. Na stanowisko docenta powołany został w Instytucie Historii PAN w 1957 r., profesorem nadzwyczajnym mianowano go w 1964 r., a zwyczajnym w 1980 r.

Pozycję naukową mierzy się najczęściej liczbą publikacji. Prof. Krzysztof Dunin-Wąsowicz ma ich około trzysta, w tym blisko sto recenzji, ponad pięćdziesiąt pozycji z zakresu biografistyki, drugie tyle rozpraw i artykułów, kilkadziesiąt publikacji popularnonaukowych. Mniej interesowały go edycje źródłowe, tych opublikował trzy wśród dziesięciu książek (niektóre kilka wydań lub nowe wersje). Lecz ten wskaźnik ilościowy można i trzeba uzupełnić określeniem wkładu w historiografię najnowszych czasów. Krzysztof Dunin-Wąsowicz zapisał kartę w badaniach nad obozami koncentracyjnymi, uzyskał liczące się wyniki w zakresie historii Warszawy, przyczynił się do rozbudzenia zainteresowań badaczy ruchem ludowym.

Mało kto pamięta, że zainteresowania badawcze Krzysztofa Dunin-Łąsowicza szeroko objęły dzieje powstania styczniowego. Studia w tej dziedzinie koncentrowały się przede wszystkim na biografistyce i pamiętnikarstwie. M.in. opracował życiorys Marcina Lelewela-Borełowskiego, wydał pamiętniki z okresu powstania styczniowego. Sytuację demograficzną na ziemiach polskich w dobie popowstaniowej przedstawił on w tomie trzecim *Historii Polski*.

Zainteresowania ruchem ludowym skupiły się na Galicji. Poświęcił mu rozprawę doktorską na temat Jana Stapińskiego. Stała się ona bazą dla popularnej biografii tego działacza, która wywołała silne kontrowersje w środowisku. Późniejsze prace z tego zakresu objęły czasopiśmiennictwo ludowe w Galicji, edycje takie jak pamiętnik Jana Stapińskiego, dziennik Jakuba Bojki (1923 r.), listy księdza Stanisława Stojąłowskiego.

Tak się złożyło — jak sądzę bez szczególnej intencji — że Warszawa interesowała i interesuje Krzysztofa Dunin-Łąsowicza w czasie dwu wojen światowych. Pierwszej dotyczy monografia oraz edycja źródłowa pamiętników o losach miasta. Efektem badań nad losami stolicy kraju podczas II wojny światowej jest tom V *Historii Warszawy* aktualnie znajdujący się w druku oraz praca poświęcona dzielnicy miasta, z którą jest on uczuciowo związany, czyli Żoliborzowi. A czekają na wydanie raporty gubernatora Ludwiga Fischera, przygotowane pod jego kierownictwem.

Zapewne droga życiowa przesądziła o tym, że od kilkunastu lat Krzysztof Dunin-Łąsowicz koncentruje swe badania na problematyce hitlerowskich obozów koncentracyjnych. Fundamentalnym dziełem z tego zakresu stała się monografia o ruchu oporu w tych obozach opublikowana ostatnio w wersji angielskiej. Tego typu komparatystyczne ujęcie jest unikalne w literaturze światowej. Dzieło to utrwaliło pozycję autora na międzynarodowym forum historyków. Nie mniej uwagi poświęcił obozowi w Stutthofie, w którym około roku przebywał jako więzień.

W przyszłości w warsztacie Krzysztofa Dunin-Łąsowicza zaowocować powinny jeszcze badania nad stosunkami polsko-francuskimi w okresie powstaniowym, nad stosunkiem opinii publicznej do sprawy polskiej. Przygotowywaną obecnie rozprawę z tego zakresu poprzedziło kilka opublikowanych już artykułów. Poważne wyniki powinny też dać zainteresowania ruchem socjalistycznym.

Profesor Krzysztof Dunin-Łąsowicz to popularyzator wiedzy historycznej i społecznik. W latach 1945—1948 był czołowym działaczem Związku Niezależnej Młodzieży Akademickiej, od 1966 r. działa w prezydium Komisji Historycznej ZBOWiD, przewodniczy Zespołowi dla Badań Ruchu Oporu w obozach koncentracyjnych teŝ, jest członkiem Muzeum w Stutthofie, Komisji Historii I i II wojny światowej przy Komitecie Nauk Historycznych PAN. Uczestniczy w międzynarodowych gremiach uświadamiających groźbę neofaszyzmu. Jego stosunek do badań II wojny jest stosunkiem badacza, ale nacechowanym zaangażowaniem człowieka doświadczonego przez „czas pogardy”. Świadom nieszczęść, jakie światu przyniósł faszyzm, na różnych polach stara się to uświadomić czytelnikom, słuchaczom, otoczeniu. Uczestniczy teŝ w pracach komitetu redakcyjnego *Polskiego słownika biograficznego*. Za swą postawę naukową i społeczną otrzymał wysokie odznaczenia, a publikacje Jego wyróżniane były nagrodami wewnętrznymi PAN oraz „Polityki”.

W osobie Profesora Krzysztofa Dunin-Łąsowicza ściśle ze sobą harmonizują wybitne uzdolnienia, benedyktyńska pracowitość, rzetelność intelektualna, szeroki zakres zainteresowań naukowo-badawczych i postawa humanisty. Jest wymagający zarówno wobec siebie, jak i wobec otoczenia, w tym zakresie może służyć jako wzorzec.

Ad multos annos.